

Antikiniai *bojai* – lietuvių protėviai?

Dr. Vaidotas Kanišauskas

Antikos laikais savo karingumu išsiskyrė viena didžiausių galų/keltų genčių *bojai*, kurie, IV a. pr. Kr., perėję Alpių kalnus ir perplaukę Po upę, apsigyveno buvusiose etruskų žemėse šiaurės rytų Italijoje tarp Po upės ir Apeninų kalnų, dabartinio miesto *Bolonijos*, gavusio vardą nuo *bojų*, regione, kurį romėnai II a. pr. Kr. pradžioje padarė koloniją ir administraciniu centru pavadinę *Bononia*. *Bojų* genties būta vidurio Europoje, Dunojaus regione, šiuolaikinės Slovėnijos, Vengrijos, Austrijos, Čekijos ir Vokietijos žemėse, taip pat Prancūzijos pietuose. Nuo tos genties kilo Bavarijos ir Bohemijos regionų pavadinimai.

Dauguma gali paklausti, kuo čia dėti *lietuviai*? Pasirodo, viskas čia ne taip paprasta. Viskas prasidėjo nuo pasaulinio garso rusų kalbininko profesoriaus Aleksiejaus Šachmatovo, nagrinėjusio Lietuvos ir Baltarusijos vietovardžius ir radusio *bojų* (*Bojen*, *Boiken*, *Boiden*) vardą Prūsijoje. Į natūraliai gimusią lingvistinę polemiką buvo įsijungęs ir mūsų kalbininkas Kazimieras Būga

– jo atsakas į šiuos teiginius buvo didelis straipsnis (žr. Būga K., Raštai, T. 1).

Galima sakyti, kad tai vien lingvistinis sutapimas ir *bojų* genties su mūsų protėviais *letais/litais*, atseit *lietuviais*, niekaip nesusieti. Tačiau kaip paaiškinti tą faktą, kad gyvendami Italijos šiaurėje *bojai* didžiulį mišką savo gyvenamoje teritorijoje pavadino *Litonos* vardu? O tas pavadinimas senovės istorikams gerai žinomas, nes tame miške (*silva Litana*) 216 m. pr. Kr. *bojai* parengę pasalą sunaikino du konsulo Lucijaus Postumio Albino legionus su pagalbine kariuomene, iš viso 25 tūkst. karių. Romėnai paprasčiausiai buvo užversti medžiais, kuriuos iš anksto *bojai* įpjovė, kad dar stovėtų ir nuvirstų lengvai pastūmus. Romėnai sugebėjo atkeršyti *bojams* tik 195 ir 194 m. pr. Kr. per įnirtingas kovas, kada dalyvavo iš jų pusės daugiau nei du legionai. Vienas iš *bojų* vadų buvo vardu *Dorulatus*, kitas galų vadas, 225 m. pr. Kr. kovėsis su romėnais, buvo *Concolitan*. Kaip matome, *Litanos/Litonos* vardai galams, ypač *bojams*, šį tą reiškė. Nereikia pamiršti, kad galai turėjo žemės ir karo deivę *Litavis*, kuri buvo kaip *litų/letų* bendruomenės dangiška ir žemiška galva, nes sanskrite *vic-pati-* „bendruomenės galva“. Kad tai baltišką žodį, prisiminkime žodį *druvis*, prūsams reiškiantį *svetiką*.

Pagal kalbininką Simą Karaliūną, baltų ir britonų/bretonų (kuri mažai skyrėsi nuo galų) kalbos turi 46,4 % bendrų žodžių, o prieš du tūkstančius metų tų žodžių turėjo būti žymiai daugiau. Štai keletas tokių žodžių: liet. *galėti* – gal. *gallu*; liet. *karias* (kariuomenė) – gal. *caro*; liet. *kraujas* – gal. *krouos*; liet. *lanka* – gal. *lanca*; liet. *marios* – gal. *mari*; liet. *senas* – gal. *seno*; liet. *ratas* – gal. *roto*; liet. *tauta* – gal. *touto* „žmonės“; liet. *troba* – gal. *trebo*; liet. *merga* – bret. *merch*.

Pasirodo, kad tose vietose, Vidurio Europoje, Dunojaus regione, kur gyventa *bojų*, iki šio laiko liko vietovardžiai su *lit-*, *let-*, *leit-* šaknimis, pavyzdžiui, *Litijos* miestas (Slovėnija, netoli Liublianos). *Leitos* kalnai (484 m aukščio, 7 km pločio ir 35 km ilgio) – netoli, žemiau antikinės Vindobonos, dabar Viena. Tose vietose teka ilga, 180 km *Leitos*, slovakiškai *Litavos* upė. Čekijoje, žemiau Prahos, yra *Litavkos* upė. *Litavos* upės yra Brno (Čekijos) ir Žilina (Slovakija) miestų regionuose.

Panašu, kad *bojai* nuo pat antikinės Prūsijos iki Italijos kontroliavo gintaro kelią, nes gyveno tose vietose, kur ėjo tas kelias. Tokią mintį patvirtina ir didžiulis gintaro lobis (300 kg žalio ir 30 kg apdirbto gintaro gabalai), rastas sarmatų ir getodakų kapuose Rumunijoje, netoli Bassonijos/Bassonia prie Sanno upės. Bassonia vardo pradžia akivaizdžiai žymi šaknį **ba-* (*bojus*).

Kad *Litanos/Litonos* vardai žymėjo priešistorinius *lietuvius* ir *larvius*, mes sužinome iš Henriko Latvio „Livonijos kronikos“. Kronika apima 1184–1226 m. laikotarpį ir joje aprašomi *letų*: *Letijos* (*Lettia*, *Lethia*), *Lettonijos* (*Lettonia*, *Letthonia*) ir *Lettigalijos* (*Lethigalli*) gyventojai. Jie visi vienos genties, tik skiriasi pagal teritorinę priklausomybę: *Lettonijos* gyventojai – *lettonai* (*lietuviai*). Livonijos dalies *Letijos* – *lettai* (*latviai*), o *Lettigalijos* – *lettigalai* (*latgaliai*). Aprašant 1221 m. įvykius *lietuviai* paminėti *litowini* vardu. Iš teksto matyti, kad taip *lietuvius* vadino rusai (*rutenai*). Tai reiškia, kad *Lietuva* galėjo būti vadinama ne tik *Lettonia/Lettonija*, bet ir *Litonia/Litonija*.

Dabar oficialiai, remiantis kalbininko Kazimiero Kuzavinio hipoteze (K. Kuzavinis. „Lietuvos vardo kilmė“), mes *Lietuvos* vardą kildiname iš 11 km ilgio *Letaukos* upelio, tekančio Jonavos rajone. Tai kiek nenuosekli hipotezė, kviečianti šypnelėti, nes K. Kuzavinis, pagrįsdamas savo hipotezę, nurodė anksčiausiai minėtą to upelio vardą iš XIX a. – *Letanką*, kuris, numetus slaviską priesagą *-ka*, virsta tikroju antikiniu mūsų tautos vardu *Letanu*.

Mokslinio žemėlapio komentaras. (žr. kitą puselę)

Prof. (Dr.) K. Kuzavinis, Lietuva, 2000